

Dette er en Kronik. Kroniken er udtryk for skribentens holdning. Du kan indsende Kronikforslag [her](#).

Per Schultz Jørgensen: Alt for længe er det blevet belønnet at ødelægge den ene forældres forhold til børnene. Nu kan Højesteret en gang for alle rette op på den uretfærdighed

Forældre i konflikt i forbindelse med skilsmisse skal ikke kunne chikanere sig til forældremyndighed. Det slog Højesterets fast med en dom i september. Nu venter en ny dom i Højesteret 17. december i en sag om samvær. Den bør bekræfte reglen.

Foto: Philip Ytournal/POLITIKEN

Højesteret besluttede i september at samværschikane ikke skal belønnes i sager om samvær med børn. Den linje bør nu understreges.

PER SCHULTZ JØRGENSEN

Per Schultz Jørgensen er professor emeritus., dr. phil, tidl. formand for Børnerådet.

17. december skal Højesteret tage stilling i en sag om et barns samvær med den ene af sine forældre, et samvær, som den anden forælder har modsat sig.

Højesteret skal forsøge at afslutte et utrolig langt sagsforløb, der har stået på i det meste af barnets barndom. Der har været børnesagkyndige psykologer inde over med vægtige udtalelser, men sagen har ikke villet lade sig afslutte.

Den lever med sin indre dynamik af social, psykologisk og juridisk kompleksitet, der i sin kerne handler om, hvad der er til barnets bedste. Der har været perioder med længerevarende fravær fra den ene forælder – netop den faktor, der i praksis tidligere førte til, at myndighederne ikke ville fastholde, at der skulle være samvær.

Tiden retfærdiggjorde, at barnet endte med kun at være hos den forælder, der havde modsat sig samværet med den anden forælder. Man kan sige at 'barnets bedste' retfærdiggjorde samværschikanen. Det var og er sårende for enhver retsfølelse.

Det er ind i denne kompleksitet, at landets højeste retsinstans nu skal give sit afgørende bud. Derfor er sagen i Højesteret vigtig, og afgørelsen vil være principiel med rækkevidde langt uden for rettens vægge.

Samværsager har hidtil været afgjort administrativt i Statsforvaltningen med anke til Ankestyrelsen. Efter loven om Familieretshuset i april 2019 behandles samværsager nu i retssystemet – og de kan ende i Højesteret. Derfor er det vigtigt, hvordan den øverste retsinstans forstår 'barnets bedste' og inddrager det i afgørelsen.

Højesteret har tidligere i år taget stilling til en sag om konflikter mellem forældre med grov samværschikane, det skete i en dom af 8. september 2020. Her blev lagt til grund, at forældrenes vilje til samarbejde om barnet er en afgørende parameter, når man skal forstå barnets bedste.

Det var nyt og virkelig bemærkelsesværdigt i forhold til hidtidig praksis. Vil Højesterets dom 17. december følge denne linje?

Når sagen har en sådan almen rækkevidde, hænger det sammen med i hvert fald to forhold. Mange skilsmisser i dag rummer konflikter mellem forældrene om deres fælles forældremyndighed og deres samvær med barnet.

Nogle af disse konflikter ender med samværschikane, hvor den ene forælder lægger hindringer i vejen for, at den anden forælder får samvær. Hvordan skal vi forstå og håndtere disse chikanesager? Det er det ene forhold med generel rækkevidde.

Det andet forhold drejer sig om at vurdere, hvad barnets bedste egentlig er og handler om. En forståelse er den enkle og ligetil at spørge barnet om dets mening og oplevelse.

Børnekonventionens artikel 12 fremhæver nemlig, at børn skal høres.

Samværschikane dukker på samfundsplan op i kølvandet på faderens nye rolle i børns liv

Men kan børn overskue deres situation? Kender de deres dybere behov, og hvordan imødekommer vi børns behov i det lange perspektiv?

Det er her, Højesterets afgørelse kommer ind i billedet og kan være med til at lægge spor ud, som vil nå frem til familieretterne og andre retsinstanter og påvirke deres fremtidige afgørelser om samvær. Og nå frem til forældre, der står i et vadested med konflikter om samvær, så de har en mulighed for at ændre både deres holdninger og adfærd til gavn for både dem selv og barnet.

Samværschikane dukker på samfundsplan op i kølvandet på faderens nye rolle i børns liv. Med de nye familiemønstre, hvor begge forældre er på arbejdsmarkedet, og familien er præget af større ligestilling, vil faderen ved en skilsmisse ikke bare gå ud af både familien og børnenes liv, nu vil han bevare relationen til sine børn og have ligestilling med moderen.

Derfor har vi fælles forældremyndighed og samværsrettigheder – men også et stigende antal konflikter. Og derfor ser vi også et stigende antal tilfælde af chikane, hvor den ene forælder forhindres i at få samvær med sit barn.

Det kan være en chikane, der udføres af mor over for far, men også det modsatte er tilfælde. Går vi ud fra den tilgængelige litteratur, er der nok ingen tvivl om, at det hyppigste er mor, der ser sin morrolle som et legitimt grundlag for at holde far ude af samvær og måske endda på sigt forhindre ham i at få en relation til sit barn.

Samværschikane kan udføres på mange måder, og gennem de sidste 10 år er fremlagt mange eksempler i litteratur og dagspresse. Det er f.eks. aflysning af aftaler, udeblivelse fra møder, afbud i sidste øjeblik, sene svar på skrivelser, bortrejse med barnet i en længere periode.

Meget handler om at forhale tiden, så den anden forælder ikke får kontakt med barnet gennem en lang periode. Det kan også være mere grove chikaner, der direkte skaber et negativt billede i barnet af den anden forælder, måske som angst for den anden forælder, der fremstilles som voldelig.

Alle inden for området – familieadvokater, psykologer og medarbejdere i den tidligere Statsforvaltning – kender til denne type af sager og ved, hvordan udfaldet af den administrative afgørelse om samvær ofte blev. Den faldt ud til fordel for den forælder, der skabte chikanen. Det var og er svært at afsløre chikanen, og nu var barnets trygge ramme hos den chikanerende forælder, mens den anden forælder fortøner sig som en dæmon.

I den internationale litteratur er den grove samværschikane kendt som 'forældrefremmedgørelse', på engelsk Parental Alienation Syndrome, ofte forkortet til PAS. Det er et sæt af strategier, som en forælder anvender for at hindre barnets samvær med den anden forælder efter en skilsmisse og derigennem udvikle barnets aktive afvisning af den anden forælder.

En forældrefremmedgørelse opbygger en total blokering hos barnet af at møde den pågældende forælder, noget, der kan bruges til at retfærdiggøre samværschikanen og den gradvise afbrydelse af forbindelsen til den anden forælder.

Den amerikanske børnepsykiater Richard A. Gardner, som definerede begrebet i 1985, betegner PAS som et 'følelsesmæssigt overgreb', der kan ende som en egentlig 'udviklingsforstyrrelse', der kan få livslange konsekvenser for barnet.

I dag er begrebet opført i DSM-5, den diagnostiske manual for den amerikanske forening af psykiatere (APA) som et 'psykologisk overgreb' (child psychological abuse). Naturligvis er der grader af fremmedgørende påvirkning, fra negativ omtale af den anden forælder til regulær inducering af fjendtlighed, spundet ind i falske anklager.

Alle tilfælde af forældrefremmedgørelse er forskellige, som det er udtrykt, derfor er der tale om et 'syndrom', det vil sige en samling af symptomer, både i familiemønstret og hos barnet. Gardner taler selv om forældrefremmedgørelse som en form for 'hjernevask', der kan være ganske subtil.

Men hvad betyder det for et barn på den måde at miste forbindelsen til en forælder, og her tænkes ikke mindst på langtidsvirkninger?

Amerikanske undersøgelser, hvor voksne er interviewet om den forældrefremmedgørelse, de var ude for i barndommen, peger i retning af alvorlige og dybt personlige konsekvenser. De har hyppigere vanskeligheder i deres liv som følge af dårlig social tilpasning og depression.

Det er psykologiske konsekvenser forbundet med usikker selvforståelse og lavt selvværd. Eller: De er ramt i deres inderste kerne. I den tidlige barndom opbyggede de et billede, baseret på identifikation med en forælder, der så efterfølgende bliver ekskluderet. Derfor er forældrefremmedgørelsen et tab af et indre ståsted. Meget talende er titlen på en af den amerikanske psykolog Amy Bakers artikler om denne form for overgreb: »To turn a child against a parent is to turn a child against himself«. Måske kan man tale om det som en indre splittelse.

Samværschikanen er i sig selv en belastning for barnet

Men kan en sådan fremmedgørelse af den ene forælder – eller samværschikane – brydes?

En gennemgående opfattelse har været, at det ikke var muligt, fordi barnet – uanset det overgreb, der er tale om – efterhånden bliver så knyttet til den forælder, det er samboende med, at det vil være mod barnets bedste interesse at afbryde dette forhold.

Denne opfattelse er ofte blevet understøttet af en børnesagkyndig undersøgelse og samtaler med barnet, der åbenlyst har bekræftet alle påstande og anklager fra den chikanerende forælder. Derfor har der så at sige været et stærkt psykologisk begrundet belæg for, at barnets bedste interesse ville indebære at opretholde status quo – uanset den uretfærdighed, der helt åbenlyst var tale om.

Sådan har praksis også været i Danmark, hvad adskillige afgørelser om samvær og forældremyndighed viser, endda i sager om grov samværschikane. Barnets bedste er blevet vurderet til at være bedst imødekommet ved at være hos den forælder, der begår samværschikanen, fordi der her er etableret en tæt og stabil kontakt mellem barn og forælder. Tiden blev en faktor, der i sig selv determinerede udgangen.

Dette synspunkt skal imidlertid i dag holdes op mod den evidens, der er forbundet med, at barnet i et længere perspektiv er udsat for et overgreb, der rækker op i voksenalderen. At acceptere status quo og lade samværschikanen være en udslagsgivende faktor vil derfor være at acceptere, at barnet i et livsperspektiv udsættes for et måske permanent tab af livskvalitet.

Det er her, at Højesteret kommer ind i billedet og skal tage stilling til en forståelse af barnets bedste. Afgørelsen i dommen fra 8. september i år peger på, at der lægges en afgørende vægt på en forælders vilje og evne til at formidle et samarbejde mellem forældrene om barnet.

Altså en temmelig modsat holdning i forhold til samværschikane. I dommens præmisser gøres det klart, at det er en belastning for et barn, hvis den ene forælder »konstant hindrer den anden forælders kontakt til barnet« samt at retten anlægges »et fremtidsorienteret perspektiv ved vurderingen af, hvad der er bedst for barnet«.

Derfor er det også en vigtig faktor, at konflikterne og det manglende samarbejde skyldes, »at den ene forælder uden påviselig grund har forsøgt at hindre den anden forælders kontakt til barnet«. Det fører til dommen i Højesteret, at på grund af grov samværschikane, der viser manglende evne til samarbejde, ophæves den fælles forældremyndighed og tillægges den anden forælder – hvor barnet også skal have bopæl.

Samværschikanen er i sig selv en belastning for barnet, siger Højesteret. Det er en interessant synsvinkel, som gør op med den tradition, der siger, at chikanen på trods af sin klare karakter af selvtægt ender med at give ret til barnet, fordi tiden er gået og barnet nu er knyttet til den pågældende forælder.

Den opfattelse holder ikke i et fremtidsperspektiv, for barnet har ret til begge sine forældre – og den forælder, der kan samarbejde, sikrer, at denne ret kan ske fyldest. Men ingen kan jo benægte, at barnet aktuelt er i stabile rammer hos den ene – den chikanerende – forælder, vil det så ikke være en belastning for barnet at afbryde denne tryghed ved at åbne for samvær trods protester og måske endda overføre forældremyndighed?

Jeg tror, svaret er bekræftende: Det er belastende for barnet her og nu. Men jeg tror også, at vi skal skelne mellem her og nu – og så det lange perspektiv i barnets liv. Hvad Højesteret jo også til dels sigter til med vægten på det fremtidsorienterede perspektiv.

Hvis en skilsmisse skal gå godt fra en børnevinkel, skal den bevare forældreskabet som et aktivt samarbejde

Afbrydelsen af den tætte kontakt til den forælder, der chikanerer samværet, vil selvfølgelig af barnet blive oplevet som en belastning. Men den må opfattes som mindre truende og af mindre skadevoldende karakter end det overgreb, der er tale om ved at acceptere et permanent tab af kontakt med en forælder.

Det kan give senfølger i voksenlivet som tab af livskvalitet. Mens den aktuelle belastning må anses for at kunne mildnes gennem støtte til barnet undervejs i processen plus gennem forældrenes aktive samarbejde.

Højesteret lægger stiltfærdigt op til et nyt paradigme i forståelsen af barnets bedste i sager om samværschikane. Det er dybt vedkommende med lange konsekvenser for måden, vi forstår forældres ansvar i skilsmissesager.

Hvis en skilsmisse skal gå godt fra en børnevinkel, skal den bevare forældreskabet som et aktivt samarbejde, og det er begge forældres forpligtelse. Hvis den ene part i forældreskabet ikke evner eller magter dette samarbejde, så er det en afgørende faktor ved vurderingen af barnets bedste.

Vi skal alle være forpligtet på et børneperspektiv, der ikke kun omfatter at høre på barnets egen oplevelse og mening. Det er den subjektive her og nu opfattelse. Der er også en anden dimension, den handler om barnets dybere behov. Det er her, vi skal træde i karakter som samfund og retsinstans og se barnet i et livsperspektiv.

Det er Højesteret begyndt på, det er også her, vi venter på fortsættelsen i dommen 17. december.

Kilde : <https://politiken.dk/debat/kroniken/art8024550/Alt-for-1%C3%A6nge-er-det-blevet-bel%C3%B8nnet-at-%C3%B8del%C3%A6gge-den-ene-for%C3%A6ldres-forhold-til-b%C3%B8rnene.-Nu-kan-H%C3%B8jesteret-en-gang-for-alle-rette-op-p%C3%A5-den-uretf%C3%A6rdighed?shareToken=cSQcgtAAXF9Q>

(NB) med forbehold for diverse fejl !